

Soós Gábor Dániel

Termelékenység cikksorozat – 1. rész

Kulcs a tartós gazdasági növekedéshez

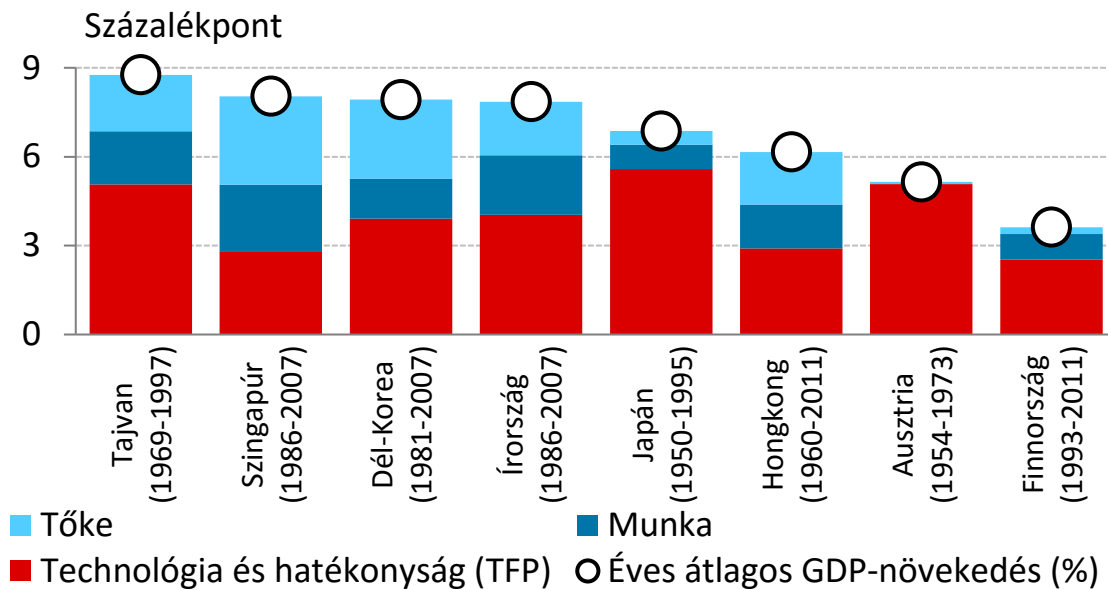
Gazdaságtörténeti tapasztalatok szerint a hosszú távú eredményes felzárkózás kulcs-tényezője a termelékenység növelése. Korlátozottan rendelkezésre álló erőforrások mellett kizárólag ez képes biztosítani a hosszú távú, fenntartható fejlődést egy gazdaság számára. De mi is pontosan az a termelékenység? A termelékenység azt mutatja meg, hogy egységnyi erőforrás felhasználásával mennyi hasznos eredményt tudunk létrehozni. A Magyar Nemzeti Bank új kiadványának, a [Termelékenységi jelentésnek](#) a célja, hogy átfogó és objektív képet adjon hazánk termelékenységi helyzetéről. Ennek érdekében a termelékenységnek 4 pillérét különbözteti meg: a munka-termelékenységet, az innovációs-, a digitalizációs- és az ökológiai hatékonyságot. Valamennyi termelékenységi pillérben jelentős növekedési tartalékok vannak hazánk esetében, amik megfelelő szakpolitikával felszabadíthatóak, hozzájárulva ezáltal a hosszú távú fenntartható növekedéshez.

Miért fontos a termelékenység, és mit jelent?

A koronavírus-járvány okozta válság idejében a munkahelyek és a kereslet támogatása, a bajba jutott családok, vállalatok megsegítése a legfontosabb. Azonban a válság rövid távú hatásait követően ismét a versenyképességi és termelékenységi szempontok kerülnek előtérbe. Egyúttal akkor lehet a válságkezelés igazán sikeres, ha minden lépés, intézkedés esetében figyelembe vesszük azok hosszú távú, termelékenységet befolyásoló hatásait.

Kiemelt gazdaságpolitikai cél, hogy az előttünk álló években, évtizedekben is folytatódjon fenntartható módon a gazdaság elmúlt években tapasztalt felzárkózása a fejlett országokhoz. Hosszú távú tartós jólétnövekedést csak a gazdasági működés hatékonyságával lehet elérni. Gazdaságtörténeti tapasztalatok is azt mutatják, hogy a sikeres növekedési periódusokat elért országokban a felzárkózás jelentős termelékenységbővülés mellett ment végbe (1. ábra). A hosszú távú növekedés szempontjából tehát kulcsfontosságú a termelékenység eloszlását, dinamikáját, mélységét vizsgálni, és megérteni.

1. ábra: Sikeres nemzetközi konvergenciaidőszakok növekedési jellemzői

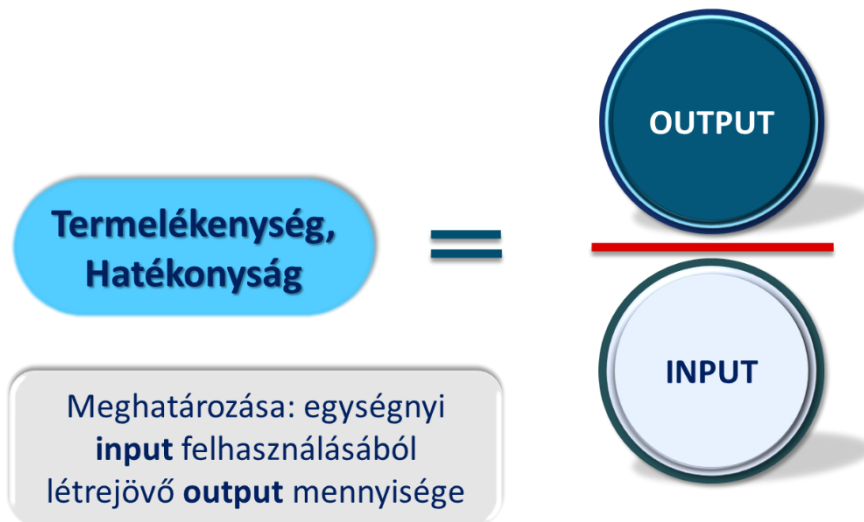

Megjegyzés: A termelési tényezők (tőke, munka) és a TFP növekedési hozzájárulásai.

Forrás: PWT alapján MNB-készítés.

A termelékenység általános képlete az, hogy mennyi hasznos eredményt (output) tudunk létrehozni egységnyi erőforrás (input) felhasználásával (2. ábra). A hagyományos munkatermelékenység esetén ez azt jelenti, hogy egy foglalkoztatott (input) mennyi új értéket (output) képes előállítani. Az innovációs rendszer hatékonysága esetén pedig azt mutatja például, hogy egységnyi kutatás-fejlesztésre költött összegből mennyi szabadalom keletkezik. A digitalizációs hatékonyságot úgy becsüljük, hogy a rendelkezésre álló infrastruktúrát mennyire hasznosan vagyunk képesek kihasználni. Az ökológiai termelékenységnél a legáltalánosabb értelmezés, hogy a megtermelt termékek és szolgáltatások mennyisége mekkora károsanyag kibocsátás mellett jön létre (mennyi hozzáadott értéket vagyunk képesek előállítani egységnyi szennyezéssel). Minden pillér esetén a magasabb hatékonyság elérése a cél.

2. ábra: A termelékenység általános képlete

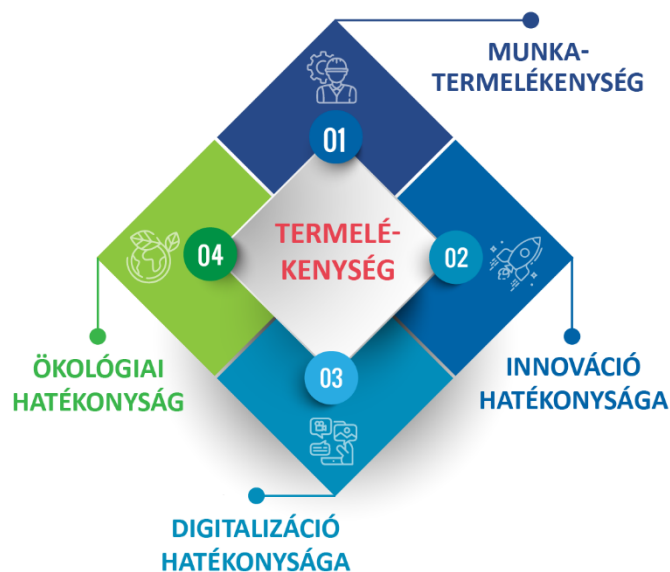

Forrás: MNB-készítés.

Jelentős növekedési tartalékok a termelékenység pilléreiben

A hagyományos makrogazdasági elemzések a munkatermelékenységet szokták fókuszba helyezni, az MNB [új jelentése](#) azonban ennél tovább megy, és a termelékenységet jóval szélesebb körben értelmezi, kiegészítve az innovációs, a digitalizációs és az ökológiai hatékonysággal (3. ábra). A kiadványban a jegybank e 4 pilléren belül összesen közel 20 mutatót azonosít, amiket térben és időben is vizsgál.

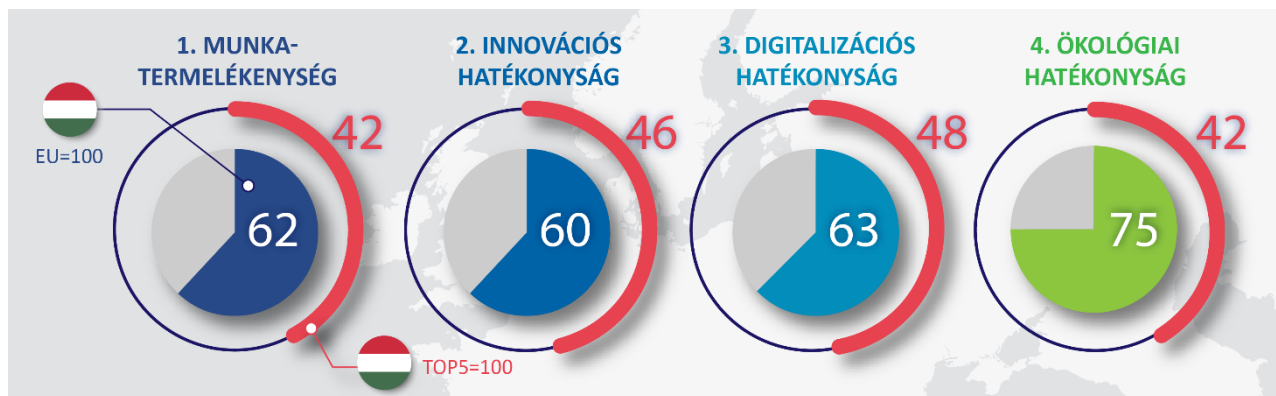
3. ábra: A termelékenység pillérei

Forrás: MNB-készítés.

Az EU-átlagához képest jellemzően 60-70 százalék körüliek a termelékenységi mutatóink, míg a legjobb 5 EU gazdasághoz viszonyítva 40-50 százalékon állunk (4. ábra). Ez azt jelenti, hogy fele olyan hatékonyak sem vagyunk jelenleg, mint a legfejlettebbek ezeken a területeken. Hatalmas növekedési potenciál azonosítható tehát a termelékenység pilléreiben. Ezek felszabadítása megfelelő, célzott gazdaságpolitikai intézkedésekkel lehetséges.

4. ábra: Hazánk termelékenységi helyzete az EU-átlaghoz és a TOP5 EU-s ország átlagához viszonyítva

Forrás: MNB-készítés.

Magyarországot az elmúlt években az EU-átlagát meghaladó munkatermelékenység bővülés jellemezte, de még számottevően elmarad az EU átlagától. 2013 és 2019 közötti egyensúly menti gazdasági növekedése kezdetben főként extenzív jellegű volt, azaz a foglalkoztatás bővülésén alapult. Majd 2017-től felgyorsult a nemzetgazdasági munkatermelékenység növekedése, elsősorban a kkv-szektorban a jegybanki és kormányzati programoknak köszönhetően. A hazai munkatermelékenységi mutatók összességében az EU átlagos szintjének 62 százalékán állnak, míg a legjobb 5 EU tagország átlagának 42 százalékát érik el (4. ábra).

Az innovációs célú kiadások emelkedtek Magyarországon, azonban ezek felhasználásának hatékonysága mérséklődött. Az innovatív vállalatok aránya csökkenő trendet mutat, és csökkent a szabadalmi jogok bejegyzése is. A ráfordítások emelkedése jelenleg tehát nem jár együtt arányaiban magasabb hasznos eredménnyel. A magyarországi innovációs hatékonyság az EU átlag 60 százalékát teszi ki, míg a legjobb 5 EU-s tagországhoz viszonyítva 46 százalékon áll.

A 21. századi megatrendekkel összhangban egy újfajta, a digitalizáció fokán alapuló dualitás alakul ki. A vállalatok egyik csoportját azok alkotják, akik készek az innovációra és digitalizációra vagy már végre is hajtották azt; a másik csoportot pedig azok,

akik elmaradnak az ilyen irányú fejlesztésekben. A fejlődési potenciált jelzi, hogy míg Magyarországon a vállalatok csupán harmada számít digitálisnak, addig ez az arány a legjobban teljesítő 5 EU-s nemzetgazdaság átlagában közel 60 százalék. Összességében a hazai digitalizációs hatékonyság átlagosan 63 százaléka az EU értékének, míg az öt legjobb tagállam átlagának mindössze 48 százalékán áll.

Hosszú távon a fenntartható növekedés kiemelt pillére az ökológiai hatékonyság, aminek az alapja a természeti erőforrások hatékony felhasználása, amelyben Magyarország a 4 pillér közül a legjobban teljesít. Az ökológiai hatékonyság azt jelenti, hogy kisebb környezeti szennyezés mellett tudjuk előállítani ugyanazt (vagy nagyobb) termék és szolgáltatásmennyiséget. Az egységnyi szén-dioxid kibocsátásra jutó hozzáadott érték jelentősen javult az elmúlt időszakban Magyarországon, és a régiós tagállamok felett teljesít, megközelítve az EU-átlagát, de még itt is vannak továbblépési lehetőségek. A teljes ökológiai hatékonyságban Magyarország teljesítménye az EU átlag 75 százaléka, míg a TOP5 EU-s országhoz viszonyítva 42 százalék.

A cikksorozat folytatásában az egyes pillérekre külön fókuszálva a [Termelékenységi jelentés](#) legérdekesebb eredményeit mutatjuk be.

„Szerkesztett formában megjelent a [portfolio.hu](#) oldalon 2020. december 11-én.